

УДК 347.965.6

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2018.30.132841>

К. Ю. Кармазіна, канд. юрид. наук, доцент, адвокат, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кафедра конституційного права та правосуддя
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

М. Ю. Фурсова, заст. начальника 3 відділу досліджень та розслідувань
Антимонопольний комітет України
Одеське обласне територіальне відділення
вул. Канатна, 83, Одеса, 65107, Україна

СТРАХУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: БУТИ ЧИ НЕ БУТИ?

Статтю присвячено аналізу правового інституту страхування адвокатської діяльності в Україні. Посилаючись на зарубіжний досвід та євроінтеграційні прагнення нашої держави, автори підтримують ідею поступового запровадження обов'язку страхувати свою професійну діяльність для адвокатів, які практикують в Україні. За зразок пропонується взяти правила проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватних нотаріусів України.

Ключові слова: страхування, адвокатська діяльність, правова допомога, професійна помилка, відшкодування шкоди.

Постановка проблеми. Особливі умови діяльності адвокатів та специфічні функції адвокатури обумовлюють існування ризику завдання адвокатом майнової та моральної шкоди третім особам чи клієнту під час здійснення ним професійної діяльності. Адже адвокати, реалізуючи свої професійні права та виконуючи професійні обов'язки, можуть припускатися помилок, що здатні спровокувати настання вагомих негативних наслідків. Прикладами найпоширеніших професійних помилок адвокатів можуть бути наступні ситуації: невиконання або неналежне виконання адвокатом своїх професійних обов'язків; розголошення адвокатом відомостей, що складають предмет адвокатської таємниці; втрата, знищення або пошкодження адвокатом документів, пов'язаних з його професійною діяльністю; подання адвокатом апеляційних/касаційних скарг з порушенням встановлених для цього процесуальних строків тощо.

Допущення відповідних помилок адвокатом під час здійснення своїх професійних обов'язків може мати непередбачувані наслідки як для адвоката, так і для клієнта. Вірогідність настання таких негативних наслідків непрофесійної чи недобросовісної діяльності адвоката обумовлює настання ситуації, коли останній все частіше стає суб'єктом цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану ним у процесі здійснення професійної діяльності. Цю проблему покликаний вирішити інститут страхування адвокатської діяльності.

Страхування професійної відповідальності адвокатів є одним із міжнародних стандартів адвокатської діяльності, що знаходить своє відображення і у законодавстві багатьох держав світу. Активне застосування цього виду страхування має місце в країнах Європейського Союзу, у Сполучених Штатах Америки, у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії, а також у деяких країнах пострадянського простору. Українське законодавство на сьогодні не містить окремих норм, що регулювали б особливості страхування професійної відповідальності саме адвокатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правовому регулюванню адвокатської діяльності та окремим питанням її страхування присвячені дослідження таких вчених, як Н. М. Бакаянова, Т. Б. Вільчик, І. І. Задоя, М. В. Кратенко, Д. В. Кухнюк, Р. Г. Мельниченко, А. С. Михайлова, Д. В. Наумов, В. М. Никифорак, Г. М. Нілус, Н. О. Обловацька,

О. В. Поспелов, І. Л. Трунов, О. А. Файєр, Т. О. Федотова, О. М. Халєппо, Г. К. Шаров та ін. Втім, в роботах цих авторів не піднімалося питання щодо механізмів запровадження інституту обов'язкового страхування адвокатської діяльності в законодавство України.

Мета статті. Метою цієї публікації є здійснення аналізу сучасного стану та перспектив розвитку в нашій державі інституту страхування адвокатської діяльності, а також вироблення пропозицій щодо створення дієвого та зрозумілого механізму запровадження інституту обов'язкового страхування адвокатської діяльності в законодавство України.

Виклад основного матеріалу. Після проголошення незалежності України поступово відбувалося докорінне реформування інститутів, що забезпечують становлення України як правової держави, в тому числі й інституту адвокатури. Для цього 5 липня 2012 року було прийнято Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який став значним кроком у становленні сучасного інституту адвокатури, але водночас містить і низку недоліків, частина з яких законодавцями поступово виправляється шляхом внесення відповідних змін до цього закону [3]. Але поступовий розвиток економічного й правового поля України, інтеграція до європейської спільноти обумовлюють необхідність подальшого розвитку і удосконалення правового забезпечення окремих аспектів адвокатської діяльності, в тому числі обов'язкового страхування професійної відповідальності адвокатів.

Кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства передбачає, що адвокат не має права вести справу, яка не відповідає його професійній компетенції, без участі в ньому іншого адвоката, який має необхідну компетенцію [1, п. 3.1.3].

Аналогічне положення передбачене і Правилами адвокатської етики, затвердженими 3-тнім з'їздом адвокатів України: «Адвокат не повинен здійснювати ведення справи, що не відповідає його рівню професійної компетенції, без участі та за згодою клієнта в ній іншого адвоката, який володіє необхідною компетенцією» [7, ст. 17].

В Україні страхування професійної відповідальності адвокатів наразі регулюється лише загальними нормами Цивільного кодексу України [2] та Законом України «Про страхування» від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР (далі – Закон) [4]. Законом передбачено, що страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів. [4, ст. 1]. Законом також закріплено форми страхування: добровільне та обов'язкове [4, ст. 5]. Серед видів обов'язкового страхування, закріплених у статті 7 Закону, відсутній такий вид, як страхування професійної відповідальності адвокатів, хоча п. 27 ч. 1 цієї ж статті передбачає обов'язкове страхування професійної відповідальності осіб, діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам, за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України [4, ст. 5]. Але ні даний перелік, ні умови обов'язкового професійного страхування до сьогоднішнього дня найвищим органом виконавчої влади нашої держави не встановлені.

З огляду на це сьогодні страхування професійної відповідальності адвокатів здійснюється виключно на добровільній основі за загальними правилами. Отже, адвокати на власний розсуд визначають потребу (а частіше – не знаходять такої потреби) в страхуванні своєї професійної відповідальності. Таким чином, адвокат, що практикує в Україні, натеper має право, але не зобов'язаний страхувати свою професійну відповідальність за заподіяну шкоду. Зазначена ситуація призводить до того, що страхові договори професійної відповідальності адвокатів укладаються в Україні на підставі загальних правил страхування, розроблених власне страховими компаніями без урахування особливостей адвокатської діяльності. Оскільки відповідальність адвокатів є значною, виникає загальна проблема страхування адвокатського ризику [14, с. 27].

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» чітко визначено, що адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги [3, ст. 26]. Подібна норма міститься і у Правилах адвокатської етики [7, ст. 14]. При цьому слід мати на увазі, що коло обов'язків адвоката за договором про надання правової допомоги може виходити за межі обов'язків, прописаних у тексті самого договору. Обов'язок адвоката вчинити певні дії може виникнути тільки після настання результату від інших його дій. Залежно від виду юридичної допомоги, значна частина обов'язків адвоката може міститися в законах та інших правових актах (наприклад, у законі або в процесуальному законодавстві) [12, с. 35]. Отже, немає і, як правило, не може бути вичерпного переліку зобов'язань адвоката, за невиконання або неналежне виконання яких він може понести цивільно-правову відповідальність. Є чи не є вчинення певних дій (бездіяльності) обов'язком адвоката в конкретній угоді про надання правової допомоги – питання, яке має бути предметом доказування зацікавленою особою.

Оскільки перелік головних умов договору є неповним, до нього потрібно включити розмір і характер відповідальності адвоката, який прийняв виконання доручення. Крім того, оскільки загальні вимоги до договору доручення визначені Цивільним кодексом України, необхідно й істотні умови договору про надання правової допомоги закріпити в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Розмір і характер відповідальності адвоката можна визначити відповідно до норм Цивільного кодексу України: битки підлягають відшкодуванню в повному обсязі, якщо інше не передбачено законом або договором [2, ст. 22]. При умисному порушенні зобов'язань за договором адвокат повинен нести відповідальність у повному обсязі заподіяної ним шкоди. Договір адвоката з довірителем про надання правової допомоги не повинен містити умов про обмеження відповідальності за умисне порушення зобов'язань адвокатом, а якщо таку умову буде передбачено в договорі, вона буде нікчемною.

Розмір заподіяної адвокатом шкоди можна визначати одним з двох способів: за згодою сторін або в судовому порядку. Якщо адвокат погоджується з тим, що його дії заподіяли шкоду особі, яка звертається за її покриттям, то за взаємною згодою вони визначають розмір цієї шкоди. Заявляючи до суду вимоги про відшкодування збитків адвокатом у зв'язку з порушенням ним умов договору про надання правової допомоги, довіритель повинен довести наступне: факт порушення (діями або бездіяльністю) конкретного зобов'язання адвоката за договором про надання правової допомоги; наявність у довірителя збитків із обґрунтуванням їхнього розміру; прямий причинно-наслідковий зв'язок між збитками довірителя та невиконанням або неналежним виконанням адвокатом своїх обов'язків за договором про надання правової допомоги, що доводити найскладніше [12, с. 49]. Відсутність провини в такому випадку має доводитися адвокатом.

Як правило, результат у судовій справі залежить від безлічі факторів. Навіть якщо адвокат не виконає своїх зобов'язань, суд зобов'язаний винести законний і обґрунтований вердикт. Тому пропуск строку подання касаційної скарги, неявка в судові засідання тощо далеко не завжди можуть бути причиною настання у довірителя збитків. Наприклад, щоб довести, що помилка адвоката призвела до винесення необґрунтованого/ незаконного рішення, це рішення має бути скасовано з причин, у яких винен адвокат, і винесено нове рішення в інтересах довірителя. У цьому випадку збитки довірителя можуть бути пов'язані із затримкою прийняття законного судового рішення, а також із оплатою гононару адвокату, який порушив свої зобов'язання.

При визначенні умов цивільно-правової відповідальності за порушення договору про надання правової допомоги адвокатом мають враховуватись такі обставини: некваліфікованість дій або бездіяльність адвоката, збитки, причинно-наслідковий зв'язок між порушенням зобов'язання і збитками, вина. При застосуванні відповідальності до адвоката необхідно враховувати і дії самого клієнта [10, с. 137]. Особа визнається невинуватою, якщо при тому ступені дбайливості й обачності, які від неї були потрібні за характе-

ром зобов'язання та умовами обороту, вона вжила всіх заходів для належного виконання зобов'язання.

Страхування ризику професійної відповідальності адвоката має здійснюватися на підставі договорів майнового страхування, що укладаються особисто адвокатом (страхувальником) зі страховою організацією (страховиком).

Процедура встановлення факту настання страхового випадку шляхом визнання його самим страхувальником або встановлення його судом є необхідною в страхуванні відповідальності за договором. Надання законодавцем можливості вигодонабувачу прямого стягнення збитків безпосередньо зі страховика, минаючи страхувальника, призведе до порушення прав страхувальника, оскільки останній не матиме можливості довести наявність обставин, що виключають його відповідальність або тягнуть за собою зменшення її розміру.

Страховий випадок вважається таким, що настав, якщо в межах дії терміну поліса шкода була завдана або почала завдаватися. Страховий випадок при страхуванні відповідальності за договором повинен уважатися таким, що настав, у межах терміну дії договору страхування (страхового поліса), якщо в період його дії настання відповідальності страхувальника за невиконання або неналежне виконання зобов'язань за договором, незалежно від дати встановлення факту настання страхового випадку.

На відміну від зарубіжних країн, законодавство України взагалі не передбачає особливостей страхування професійної відповідальності адвокатів, зокрема, часткового або повного відшкодування збитків клієнту за адвокатські помилки, допущені, зокрема, через те, що:

- адвокати у своїй діяльності неправомірно застосовують нормативно-правові акти;
- адвокати припускаються ненавмисних помилок при розгляді справ у суді;
- вчинення певних адвокатських дій нерідко не відповідає чинному законодавству

України;

- клієнти на сьогоднішній день дуже обізнані у своїх правах;
- адвокати не повідомляють клієнтів про наслідки здійснюваних ними професійних дій, що подекуди призводить через юридичну необізнаність до заподіяння матеріальної шкоди клієнтові;
- адвокати у зв'язку із здійсненням ними професійної діяльності ненавмисно розголошують відомості, одержані ними в ході такої діяльності [14, с. 29].

Причинами існування зазначеної ситуації є відсутність економічних стимулів, у тому числі податкових, для участі населення (зокрема, – і адвокатів) в добровільному страхуванні, низький рівень довіри до інституту страхування як до інструменту врегулювання економічних конфліктів, відсутність єдиного підходу до визначення розмірів збитків тощо [9, с. 13].

Факторами, що стримують розвиток досліджуваного виду страхування професійної відповідальності, можна вважати неможливість точно оцінити кваліфікацію і професійну репутацію адвоката, відсутність у страховиків достатньої статистичної інформації про частоту висунення до адвокатів їх клієнтами вимог про майнову відповідальність.

В Україні добровільне страхування своєї цивільно-правової відповідальності адвокатами, які здійснюють індивідуальну адвокатську діяльність, здійснюється вкрай рідко. Незадоволений діями адвоката (а частіше – просто результатом у справі) вітчизняний клієнт, як правило, вимагає у адвоката повернення йому всієї чи частини суми вже сплаченого гонорару в позасудовому порядку. Якщо адвокат таку вимогу клієнта не виконує, у останнього є можливість ініціювати притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Зазначена процедура не принесе задоволення адвокату, але водночас і не вирішить майнових проблем клієнта: дисциплінарна відповідальність далеко не завжди може відновити порушені в ході виконання своїх обов’язків адвокатом права та інтереси клієнта. Врешті-решт, вітчизняні адвокати, що переважно практикують індивідуально, можуть просто не мати коштів у сумі, достатній для покриття збитків, що були заподіяні клієнту.

Саме тому страхування може захистити одночасно матеріальні інтереси як адвоката, так і його клієнта. Страхування професійної відповідальності адвоката є важливим як для клієнтів, так і для адвокатів, адже захищає клієнтів від ризику отримання неякісних послуг, а адвокатів – від надмірних витрат у разі допущення ними професійних помилок. Крім того, даний вид страхування сприяє підвищенню довіри громадськості до адвокатської професії загалом.

Основними проблемами в сфері введення інституту страхування адвокатської діяльності в Україні є: 1) відсутність економічних стимулів до введення цього інституту; 2) низький рівень до страхування в Україні взагалі; 3) відсутність єдиного підходу до визначення розмірів збитків; 4) складність оцінки дій адвоката при розгляді спорів між адвокатами та клієнтами; 5) відсутність статистики щодо майнових претензій до адвокатів зі сторони клієнтів; 6) недостатня обґрунтованість введення інституту страхування адвокатської діяльності в Україні.

Страхування професійної відповідальності адвокатів в зарубіжних країнах забезпечує адвокатам належний правовий захист. Впровадження цього правового інституту дозволяє адвокату вільно займатися своєю професійною діяльністю, що в цілому сприяє підвищенню якості юридичного обслуговування клієнтів. Ідея запровадження страхування професійної відповідальності адвокатів полягає у розробці зручної системи, яка б охоплювала всіх адвокатів, базувалася на принципі рівності всіх учасників правовідносин, забезпечувала можливість підвищення професійних якостей адвокатських послуг, надавала можливість ефективного розвитку ринку страхових послуг, сприяла впевненості клієнтів в якості адвокатських послуг [14, с. 28].

Слід зауважити, що у розділі III Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони визначені напрямки взаємодії співробітництва, а саме: утвердження верховенства права та зміцнення відповідних інституцій, зокрема, у сфері правоохоронної діяльності та встановлення правосуддя, насамперед зміцнення судової системи, покращення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості [5]. Зазначена Угода надала змогу Україні перейти до політичної асоціації та економічної інтеграції. Таким чином, для того, щоб стати повноцінним членом Європейського Союзу, Україні необхідно внести найближчим часом зміни до законодавчих актів, що регулюють здійснення адвокатської діяльності, зокрема, і шляхом запровадження обов'язкового страхування адвокатської діяльності [16, с. 96].

Сьогодні вже є спроби законодавчо закріпити обов'язкове страхування професійної відповідальності адвокатів. У рамках Проекту ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» (контракт ЄС 2013/328-160) було розроблено Проект «Моделі страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні» [15], в якому зазначається, що страхування професійної відповідальності адвокатів є обов'язковим для більшості європейських країн, а добровільним воно є лише у кількох країнах (Греції, Латвії, Іспанії). Такий стан речей відповідає як положенню п. 3.9.1 Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства [1] (адвокати мають бути застраховані від пред'явлення позовів, пов'язаних із недостатньою професійною компетентністю), так і практиці Європейського Суду з прав людини (наприклад, у рішенні Європейського Суду по справі «Граціані-Вейсс проти Австрії» вказано, що практикуючі адвокати мають укладати договір страхування на випадок висування до них вимог про відшкодування збитків, заподіяних під час здійснення професійної діяльності [19, п. 62]). На підставі, зокрема, досвіду зарубіжних країн науковці доходять висновку про очевидність та необхідність закріплення на законодавчому рівні в Україні вказаного інституту страхування відповідальності адвоката [11, с. 274], оскільки досвід цих країн демонструє успішне його функціонування.

29 травня 2014 року, на черговій зустрічі робочої групи «Адвокатська діяльність в інтересах бізнесу» в рамках ініціативи «Закон для всіх» був представлений проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері надання пра-

вової допомоги», яким, зокрема, запропоновано доповнити перелік видів обов'язкового страхування, передбачений ч. 1 ст. 7 Закону України «Про страхування», п.п. 47 такого змісту: «страхування цивільно-правової відповідальності адвоката (адвокатського бюро, адвокатського об'єднання)» [8]. Даний проект надано для ознайомлення ще у 2015 р., але й досі він не отримав подальшого розвитку на офіційному рівні.

Позитивним може стати положення, що закріплене в Проекті моделі страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні щодо розміру покриття страхування (пропонується виплачувати 10 000 грн. за одну скаргу клієнта і 20 000 грн. загалом на рік) і збільшувати ці суми наступного кожного року [17, с. 175].

До вкрай складних належить проблема доведення надання клієнту некваліфікованої допомоги адвокатом. У правових системах різних держав існують різноманітні процедури підтвердження страхового випадку та отримання страхової виплати [13, с. 27]. В Україні спір між довірцем та адвокатом, що впливає із несумлінного виконання останнім своїх професійних обов'язків, необхідно вирішувати в судовому порядку в разі невизнання адвокатом своєї провини. Судове ж рішення, наприклад, про визнання права вимоги довірителя від адвоката на відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок неякісного надання ним своїх послуг, буде обов'язковим і для страховиків. Такий механізм практикується в багатьох державах світу (Франція, США).

Інститут обов'язкового страхування адвокатської діяльності є необхідним в Україні. Право вибору адвокатів, як це прийнято практично в усіх штатах США, звичайно, виглядає більш демократичним разом із обов'язком інформування клієнта про наявність страховки. Однак європейський варіант, при якому практично повсюдно адвокати зобов'язані страхувати свою професійну відповідальність, є жорстким інструментом при захисті майнових інтересів як споживачів послуг адвокатів, так і самих адвокатів. Вважаємо, що саме такий варіант в умовах економічного розвитку України на сьогодні буде найбільш прийнятним і раціональним. Значний крок у цьому напрямку робить Проект моделі страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні.

Досліджуючи зарубіжний досвід страхування професійної відповідальності адвокатів, доцільно приймати від цього досвіду глобальні частини механізму страхування, такі як спосіб визначення страхового випадку, орган, уповноважений розглядати спори, що виникли, індивідуальність або колегіальність при укладанні договору страхування адвоката і страховика. Однак конкретний порядок правозастосування цих механізмів необхідно розробляти виходячи з української дійсності й практики добровільного страхування професійної відповідальності [17, с. 175], наприклад, беручи за основу Порядок і правила проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 № 624 [6].

Одним із важливих елементів узаконеного механізму є встановлення мінімальних та максимальних розмірів страхового покриття, а також визначення показників, які впливають на такий розмір. Складність визначення розміру полягає в тому, що, з одного боку, він повинен забезпечувати майнові інтереси клієнта, а з іншого – не повинен бути фінансовим тягарем у професійній діяльності адвоката. На нашу думку, розмір мінімального страхового покриття на початковому етапі його запровадження повинен бути незначним та може, за загальним правилом, розглядатися як обмеження розміру цивільно-правової відповідальності адвоката. Щодо мінімального розміру такого покриття, то ми поділяємо позицію про те, що «збитки від професійних помилок нотаріуса можуть бути не менші, ніж від помилок адвоката» [18, с. 26], а тому можна використати вже наявний досвід стосовно страхування професійної відповідальності нотаріуса (згідно із законодавством України процедура страхування професійної відповідальності для нотаріусів є обов'язковою, майнові інтереси підлягають страховій компенсації, якщо в результаті недбалості або навмисної помилки з боку нотаріуса було завдано збитків третім особам (в період активної дії страхового договору), страхова сума не може бути меншою, ніж тисяча мінімальних розмірів заробітної плати [6]).

Розглядаючи питання про цивільно-правову відповідальність адвоката, важливим моментом є механізм притягнення адвоката до такої відповідальності, зокрема щодо відшкодування заподіяної адвокатом шкоди за умови страхування його відповідальності. У юридичній науці наявний підхід, за яким «рішення органів адвокатури може виявитися достатнім для страховика, щоб визначити момент настання або ненастання страхового випадку у страхуванні адвокатом своєї професійної діяльності» [9, с. 24].

Висновки. З метою набуття повноцінного членства у Європейському Союзі, Україні необхідно найближчим часом внести зміни до законодавчих актів, що регулюють здійснення адвокатської діяльності, зокрема, і шляхом запровадження обов'язкового страхування адвокатської діяльності. На наш погляд, найприйнятнішим є наступний порядок введення інституту страхування адвокатської діяльності: 1) в Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» має бути внесена окрема стаття щодо страхування адвокатської діяльності; 2) на рівні рішення Ради адвокатів України має бути прийнято положення про обов'язковість страхування професійної відповідальності адвокатів; 3) на рівні Постанови Кабінету Міністрів України має бути визначений механізм страхування відповідальності адвоката, який має включати об'єкт страхування відповідальності адвоката, сутність страхового випадку, можливі види системи страхування такої відповідальності; мінімальні та максимальні розміри страхового покриття, а також визначення показників, які впливають на такий розмір; при цьому за зразок на початковому етапі варто взяти правила проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса; 4) слід передбачити доповнення вже існуючих стандартів якості надання правової допомоги у кримінальному провадженні, цивільних і адміністративних справах, стандартами якості надання такої допомоги у господарських справах, конституційному судочинстві, та розповсюдження обов'язку їх дотримання не лише на адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, але й на всіх практикуючих в Україні адвокатів; саме недотримання норм цих стандартів може слугувати в якості страхових випадків.

При цьому інститут страхування адвокатської діяльності має вводитися в законодавство України в два етапи: 1) спочатку (до кінця 2018 року) в законодавстві мають з'явитися спеціальні норми про добровільний порядок страхування адвокатами своєї професійної діяльності; 2) після спливу терміну у приблизно 5 років з моменту появи вищезазначених норм добровільне страхування адвокатської діяльності має бути замінено на обов'язкове, при чому невиконання такого обов'язку має призводити до притягнення адвоката-порушника до дисциплінарної відповідальності.

Насамкінець хотілося б зазначити, що запровадження інституту обов'язкового страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні може позитивно вплинути як на розвиток адвокатської професії, так і на стан дотримання прав, свобод та законних інтересів їх клієнтів – фізичних та юридичних осіб.

Список літератури

1. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: Міжнародний документ від 01.10.1988 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_343.
2. Цивільний кодекс України [Текст] від 16.01.2003 № 435-IV // ВВР. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність [Текст]: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // ВВР. – 2013. – № 27. – Ст. 282.
4. Про страхування [Текст]: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР // ВВР. – 1996. – № 18. – Ст. 78.
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Документ від 27.06.2014 № 984_011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
6. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 № 624 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 70. – Ст. 15.
7. Правила адвокатської етики, затверджені Звітньо-виборним з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері надання правової допомоги: проект Закону України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://getup.ligazakon.ua/pro-pravovu-dopomogu>.

9. Балашова Л. В. Гражданско-правовое регулирование договора страхования профессиональной ответственности в российском законодательстве [Текст]: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право» / Л. В. Балашова. – М., 2011. – 28 с.
10. Владимиров И. А. Особенности гражданско-правового регулирования оказания услуг адвокатом [Текст]: дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук по спец.: 12.00.03 / И. А. Владимиров; Тверской государственный университет. – Тверь, 2006. – 202 с.
11. Задоя І. Страхування професійної відповідальності адвокатів: зарубіжний досвід та перспективи в Україні [Текст] / І. Задоя // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. – 2014. – Вип. 4. – Т. 2. – С. 273–277.
12. Зейкан Я. П. Адвокат: навички професії [Текст] / Я. П. Зейкан // Адвокат. – 2007. – № 10. – С. 33–52.
13. Насадюк О. Страхівка «від адвоката» і «на адвоката» [Текст] / О. Насадюк // Український адвокат. – 2008. – № 7–8. – С. 26–28.
14. Обловацька Н. О. Страхування професійної відповідальності адвокатів України [Текст] / Н. О. Обловацька // Адвокат. – 2010. – № 9 (120). – С. 26–30.
15. Проект моделі страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unba.org.ua/assets/uploads/news/post-relis/2015.05.18-roundtable-strahuvannya-project-resume.pdf>.
16. Фурсова М. Ю. Страхування адвокатської діяльності в Україні: сучасний стан [Текст] // Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі: збірка тез доповідей Всеукраїнської дистанційної конференції, присвяченій 20-річчю заснування економіко-правового факультету (27 квітня 2018 р., м. Одеса) / за заг. ред. Л. О. Корчової, І. А. Дрішлюка. – Одеса: Фенікс, 2018. – С. 94–98.
17. Чекмарьова Л. Страхування професійної відповідальності адвоката [Текст] / Л. Чекмарьова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. – 2015. – Вип. 3. – Т. 3. – С. 173–178.
18. Шаров Г. К. Федеральный закон «Об адвокатской деятельности и адвокатуре в Российской Федерации» о страховании риска ответственности адвоката [Текст] / Г. К. Шаров // Адвокат. – 2004. – № 12. – С. 21–27.
19. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Граціані-Вейсс проти Австрії» (Graziani-Weiss v. Austria) (Заява № 31950/06) від 18 жовтня 2011 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.menschenrechte.at/orig/11_5/Graziani-Weiss.pdf.

Стаття надійшла 25.05.2018 р.

Е. Ю. Кармазина, канд. юрид. наук, доцент, адвокат, доцент
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
Кафедра конституционного права и правосудия
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

М. Ю. Фурсова, зам. начальника 3 отдела расследований и исследований
Антимонопольный комитет Украины
Одесское областное территориальное отделение
ул. Канатная, 83, Одесса, 65107, Украина

СТРАХОВАНИЕ АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ: БЫТЬ ИЛИ НЕ БЫТЬ?

Резюме

Статья посвящена анализу правового института страхования адвокатской деятельности в Украине. Авторы приходят к выводу о том, что страхование профессиональной деятельности адвоката является важным как для адвокатов, так и для их клиентов, ведь оно защищает клиентов от риска получения некачественных услуг, а адвокатов – от чрезмерных расходов в случае совершения ими профессиональных ошибок.

Ссылаясь на зарубежный опыт и евроинтеграционные стремления нашего государства, авторы поддерживают идею постепенного внедрения обязанности страховать свою профессиональную деятельность для адвокатов, практикующих в Украине.

В статье подчеркивается, что подобная обязанность закреплена как в Общем кодексе правил для адвокатов стран Европейского Содружества, так и решениями Европейского Суда по правам человека, которые подлежат применению в качестве источников права и в Украине.

При внедрении института страхования адвокатской деятельности в качестве образца предлагается использовать порядок и правила проведения обязательного страхования гражданско-правовой ответственности частных нотариусов Украины, а также стандарты качества оказания правовой помощи, разработанные для адвокатов.

Ключевые слова: страхование, адвокатская деятельность, правовая помощь, профессиональная ошибка, возмещение вреда.

K. Yu. Karmazina, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor, Attorney at Law,
Associate Professor
Odessa I. I. Mechnikov National University
the Department of Constitutional Law and Justice
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

M. Yu. Fursova, Deputy Chief of 3
Department of Investigations and Researches
Antimonopoly Committee of Ukraine
Odessa Regional Territorial Office
Kanatnaya Street, 83, Odessa, 65107, Ukraine

INSURANCE OF ATTORNEYS' ACTIVITY IN UKRAINE: TO BE OR NOT TO BE?

Summary

The article is devoted to the analysis of legal institute of attorneys' activity insurance in Ukraine. The authors come to the following conclusion: the insurance of attorney's professional activity is important both for attorneys and for their clients because it protects the clients from a risk of receiving the services of bad quality, and the attorneys – from unmeasurable expenditures in case of professional mistakes' execution.

Taking into the consideration the foreign experience and euro-integrative intentions of our country, the authors support the idea of step-by-step input of the obligation for practicing in Ukraine attorneys at law to make an insurance of their professional activity.

It is underlined in the article that the similar obligation takes it place both in the Code of Conduct for Lawyers in the European Union, and in the European Court of Human Rights judgments, which have to be executed as sources of law also in Ukraine.

While implementing the institute of attorneys' activity insurance it is advised to use as an example the order and the rules of conducting obligatory insurance of civil legal liability of private notaries of Ukraine and also the legal aid provision' quality standards, developed for attorneys at law.

Key words: insurance, attorneys' activity, legal aid, professional mistake, compensation for harm.